

Kutsuttuna muutokseen – aineksia keskusteluun kansainvälisestä diakoniasta ja sen toimijoista

Called to Transformation – Ecumenical Diakonia

WCC Publications. 2022. 144 sivua.

”Olemme usko- ja oikeusperustaisia (organisaatioita) ja meidän on tunnistettava, mitä tämä tarkoittaa käytännössä. Meidän on määriteltävä mandaattimme, ydinarvomme että diakoniset voimavaramme.”

Tällaisen huomion tekivät Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokoukseen 2013 Etelä-Korean Busanissa kokoontuneet. Vuonna 2014 Kirkkojen maailmanneuvosto yhdessä ACT Alliancen kanssa järjesti kokoontumisen, jossa puitiin kirkkojen ja kirkollisten järjestöjen suhteita erityisesti ekumeenisen diakonian (suomeksi puhutaan yleensä kansainvälisestä diakoniasta) osalta. Työskentelyyn tuli mukaan jo alkuvaiheessa myös Luterilainen maailmanliitto (LML). Tavoitteena oli löytää yhteinen tapa puhua sekä työn perusteista että käytännöistä siten, että siinä:

- huomioidaan työssä saatu pitkä kokemus ja ammattilaisten erityinen panos
- vastataan oleellisiin sosiaalisiin ja poliittisiin kysymyksiin nykymaailmassa, joka haastaa kirkkoja ja kirkollisia järjestöjä niiden diakoniassa
- tarjotaan teologista näkemystä, joka korostaa diakonian Kolminaisuudesta ja kirkko-opista nousevaa perustaa ja joka voi ohjata kirkkoja ja niiden järjestöjä työssään
- ehdotetaan konkreettisia toimia kirkkojen diakonian voimavarojen vahvistamiseksi yhteistyössä ekumeenisten kumppaneiden kanssa.

Nämä kohdat tarjosivat lukuisiin eri suuntiin meneviä polkuja, jotka kaikki liittyvät oleellisesti ekumeenisen diakonian toteuttamiseen ja asemointiin kirkkojen ja järjestöjen elämässä. Nyt meille tarjotaan tämän työskentelyn tulokset asiakirjassa *Called to Transformation – Ecumenical Diakonia*.¹

Vaikka *Called to Transformation* onkin syntynyt kirkko- ja järjestöliittojen toimesta, se tarjoaa sekä teologisia että käytännöllisiä aineksia diakonian pohtimiseen omassa kontekstissamme. Siksi suosittelen siihen tutustumista.

Toivoisin sitä hyödynnettävän myös yhteisissä keskusteluissa niin organisaatioiden välillä kuin ruohonjuuritasollakin.

Kaikupohja keskusteluun

Suomalaisissa puheenvuoroissa on toistuvasti noussut esiin ainakin kolme seuraavaa teemaa: mikä on kirkon ja järjestön rooli kirkon mission toteuttamisessa, mikä on diakonian ja julistuksen suhde sekä miten näitä asioita voisi sanoittaa ymmärrettävästi, kun maailman ympärillämme muuttuu.

Näihinkin keskusteluihin *Called to Transformation* antaa hyviä eväitä. Se ei pyri antamaan määräyksiä tai ohjeita, vaan se on tarkoitettu keskustelun pohjaksi. Sitä tarjotaan apuvälineeksi kirkkojen ja järjestöjen pohtiessa omia suuntaviivojaan ja työn käytänteitään sekä ennen kaikkea helpottamaan näistä käytävää keskustelua eri toimijoiden välillä.

Called to Transformation on jaettu kymmeneen lukuun. Lopussa on lisäksi liite, jossa kerrotaan kirkkojen toimista COVID-19-pandemian aikana. Lukujen järjestys on vähän yllättävä ja otsikoiden perusteella olisin järjestänyt ne ehkä toisin. Esimerkiksi teologisia perusteita ja diakonian erityislaatuista avaavat luvut ovat erillään. Monet asiat kuitenkin toistuvat, minkä johdosta lukemisen voi melko huoletta aloittaa lähes mistä tahansa. Alussa on asiakirjan yleisesittely ja luvuissa kahdesta seitsemään on lopussa yhteenvedo.

Ajassa ja paikassa muuttuva toimintaympäristö

Johdantoluvun jälkeen siirrytään ekumeenisen diakonian historiaan, joka alkaa varhaiskirkon ratkaisuksista, hyppää nykyaikaisen lähetystyön vuosisatoihin, ekumeenisen liikkeen synnyttämään diakoniaan ja lopulta kuvailee uudenlaista diakonian hahmotusta 1980-luvulta eteenpäin. Kolmas luku käsittelee nykyaikaista, monikeskuksista toimintaa ja viides luku diakoniaa muuttuvassa maailmassa (oikeastaan maastossa – engl. *changing landscape*). Muuttuva maailma oli myös Busanissa 2013 julkaistun lähetysasiakirjan alaotsikossa: *Yhdessä kohti elämää – lähetys ja evankelioiminen muuttuvassa maailmassa*. Ekumeeninen liike haluaa jatkuvasti ottaa vakavissaan sen, että kristillisen sanoman ja toiminnan pitää ymmärtää maailman muutosta ja toimia niin, että julistuksella ja toiminnalla on vaikutusta juuri tässä ajassa.

Ei salaista agendaa

Neljäs luku (teologiasta) ja kuudes luku (diakonian erityislaadusta) ovat teologisesti kiinnostavia. Diakonian teologisessa pohdinnassa luonnostellaan termiä ”diakonia” ja siihen liittyvän sanaston käyttöä Uudessa testamentissa ja esitellään termiä kolminaisuuden, kirkkokäsityksen ja missiologian näkökulmista. Erityislaatua käsitellään pragmaattisemmasta näkökulmasta, teologiaa kuitenkin unohtamatta. Se alkaa diakonian tavoitteesta, selittää diakoniaa olemisena ja tekemisenä ja pohtii kielen merkitystä nykyajan ammattimaisessa diakoniassa. Diakonia ankkuroidaan vahvasti sekä kirkon olemukseen (kirkko on diakoninen) että kirkon elämään (kirkko toimii diakonisesti).

Jälkimmäiseen liittyvät ne periaatteet, joita nykyisin voi pitää itsestään-selvyyksinä, mutta joista silti välillä keskustellaan. ”Diakonialla ei ole salaista agendaa”, asiakirjassa todetaan. ”Hän (Jeesus) ei koskaan vaatinut opetuksensa noudattamista tai sitä, että hänen auttamiensa olisi seurattava häntä.” Niinpä diakoniaan on alusta asti liittynyt ajatus pyyteettömyydestä ja vastikkeettomuudesta. Nykyisin sitä sanoitetaan esimerkiksi näin:

”Diakonisen toiminnan välittömänä tavoitteena on auttaa hädässä olevia, puolustaa heidän ihmisarvoaan ja kansalaisoikeuksiaan heidän muodollisesta kansalaisuudestaan tai kansallisuudestaan riippumatta sekä tukea oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja luomakunnan koskemattomuutta edistäviä prosesseja” (s. 68).

Kutsu toisen kutsumuksen arvostamiseen

Kielenkäytön ongelmiin olen törmännyt kotimaisessakin keskustelussa. Meillä on varsin yleisessä käytössä kaksoisilmaus ”lähetystyö ja kansainvälinen diakonia”, vaikka jo pitkään on tunnustettu, että lähetystyössä toteutetaan diakoniaa varsin mittavasti. Toisaalta kansainvälinen diakonia on viitannut ennen kaikkea Kirkon Ulkomaanavun toteuttamaan ekumeeniseen kehitysyhteistyöhön. Lähetystyössä useimmiten toimitaan kirkko- ja seurakuntatasolla, ruohonjuuressa ja kutsutaan kristittyjä arjen diakonian toteuttamiseen. Silti lähetysjärjestöillekään ei ole vierasta käyttää ilmaisua kehitysyhteistyö.

Tähän tematiikkaan liittyvissä kotimaisissa keskusteluissa on usein näkynyt myös haluttomuus hyväksyä toisen kutsumus ja sen erilaisuus. Siinä meillä on paljon opeteltavaa, mutta olen sen suhteen optimisti. Called to Transformation esittääkin vahvan vetoituksen arvostaa toinen toisemme kutsumuksia.

Seitsemännessä luvussa pohditaankin yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä ja haasteita. Tässä yhteydessä puhutaan avoimesti niistä epäluuloista ja vastakainasetteluista, jotka ovat sävyttäneet toisaalta etelän ja pohjoisen toimijoiden, toisaalta kirkkojen ja järjestöjen välisiä suhteita. On aiheellisesti kysytty ja pohdittu, kenellä on oikeus asettaa tavoitteet, kenen päätöksellä resursseja kohdennetaan ja miten taataan mahdollisimman tasavertainen kumppanuus erilaisissa toimijoiden yhteenliittymissä. On tunnustettava toisaalta kirkkojen vahvuus ruohonjuuritason toiminnassa sekä toimintaympäristön tuntemisessa ja toisaalta erikoistuneiden järjestöjen ammattimainen osaaminen.

Kirkolla on profeetallinen rooli globaalisti ja lokaalisti

Viides luku listaa muuttuvasta toimintaympäristöstä tuttuja asioita: köyhyys, muuttoliike ja pakolaisuus, taloudellinen, ilmastollinen, terveydellinen ja sukupuolten oikeudenmukaisuus. Näitä peilataan varsin kriittisesti YK:n Agenda 2030:tä (Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development) vasten. Kritiikki Agendaa kohtaan on selkeä: se on liian yleisluonteinen, se ei etsi ongelmien syitä (mikä näkyy mm. jännitteessä taloutta, ilmastoa ja maankäyttöä koskevien ja toisaalta ihmisoikeuksista nousevien tavoitteiden välillä) eikä se ota huomioon esimerkiksi YK:n omaa julistusta alkuperäiskansojen oikeuksista. Silti sen tavoitteita voi pitää hyvinä myös kristillisiä toimijoita ajatellen. Kritiikille on kuitenkin sijansa kirkolle kuuluvan profeetallisuuden takia: meidän ei tarvitse ottaa annettuja valintoja sellaisenaan, vaan voimme tarkastella niitä omasta kutsumuksestamme käsin.

Luvut kahdeksan ja yhdeksän ovat laajoja, mutta mielenkiintoisia katksauksia. Ensimmäinen tarkastelee eri kirkkojen ominta tapaa toteuttaa diakoniaa omasta teologiastaan ja perinteistään käsin. Jälkimmäinen antaa hyvän yleiskuvan diakoniasta maailmanlaajasti kahdeksalla eri maantieteellisellä alueella. Näkyviin tulee hyvin myös näiden alueiden kulttuurista ja historiasta nouseva erilaisuus.

Yhteisellä tiellä eteenpäin

Viimeinen luku pohtii tietä eteenpäin. Alati muuttuva sosiaalinen ja poliittinen maisema vaatii kirkkoja, järjestöjä ja ekumeenista liikettä kehittämään yhdessä uusia strategioita ja innovatiivisia käytäntöjä. Tätä varten asiakirja

nostaa esiin joukon asioita, jotka kaipaavat uudistamista ja vahvistamista. Näiden joukosta poimin tähän kolme ensimmäistä, jotka ainakin ovat pohdinnan arvoisia kotimaisessa keskustelussa.

Kairos-hetki on monessa yhteydessä käytetty ilmaisu siitä, miten on oltava hereillä ja toimittava oikea-aikaisesti. Kairos nähdään ennen kaikkea mahdollisuutena. Sen voi löytää jopa keskellä kaikkein haastavinta sosiaalista ja poliittista pimeyttä. Tämä edellyttää jatkuvaa teologista pohdintaa ja sanoitusta, joka etsii totuuden ja toivon säteitä ja uskaltaa tarttua niihin. Asiakirja ottaa huomioon myös yhteiskunnat, joissa kristityt elävät erityisen vaikeissa tilanteissa. He tarvitsevat vahvan hengellisen tuen. Toiseksi asiakirja kutsuu näkemään diakonian kaikkien yhteisenä kutsumuksena ja tehtävänä, jopa valtuutuksena. Kolmanneksi kaiken tämän keskellä meidän tulisi nähdä erilaiset lahjat ja niiden laaja-alaisuus, ei vain ammattimaisen diakonian osalta, vaan koko kirkon ja sen jäsenten. Vain yhdessä jakamalla saamme Kristuksen maailmanlaajan kirkon kaikki lahjat käyttöön.

Alaviite

- 1 Asiakirja Called to Transformation – Ecumenical Diakonia on ladattavissa ilmaiseksi osoitteessa: <https://www.oikoumene.org/resources/publications/ecumenical-diakonia>

Vesa Häkkinen